

Gençlerin Diyanet İşleri Başkanlığı Tarafından Yönetilen Cami Gençlik Merkezi İşbirliğine Dayalı Hizmetlere Bakışları ve Beklentileri: İstanbul Örneği*

Serdar Günler

0000-0003-2513-7989

Sakarya Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Sakarya, Türkiye

ror.org/04ttw109

serdar.gunler@ogr.sakarya.edu.tr

Mahmut Zengin

0000-0002-9042-7379

Sakarya Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Sakarya, Türkiye

ror.org/04ttw109

zengin@sakarya.edu.tr

Öz

Camiler, insanların maddi ve manevi değerleri kazanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bununla beraber, cami merkezli çeşitli aktivitelerle insanların sosyalleşmelerine ve bu vesileyle dayanışma içerisinde bir hayat sürmelerine de katkı sunmaktadır. Cami merkezli hizmet modelinin geleneksel anlamda sadece Kur'an-ı Kerim ve bazı temel dinî bilgileri öğretme amacı yoktur. Aynı zamanda bu model içerisinde özellikle gençlerin eğitsel, sanatsal, sportif, psikolojik ve dinî/manevi birçok ihtiyacının karşılanması hedeflenmektedir. Bu konuda atılacak adımların ve oluşturulacak içeriklerin en üst seviyede fayda sağlaması için de yeni bir bakış açısı ve buna göre yapılandırılmış bir hizmet modelinin ortaya konması son derece kritik bir öneme sahiptir. Gençlerin Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yönetilen cami gençlik merkezi iş birliğine dayalı hizmetlere bakışları ve beklentilerini incelemeyi amaçlayan bu çalışmanın temel hedefi, cami-gençlik merkezi iş birliğine dayalı din hizmeti anlayışından hareketle, gençlerin sosyo-kültürel ve manevi yönden problemlerini tespit edip, onların cami-gençlik merkezi ve görevlilerinden beklentilerini ortaya koymaktır. Bunun yanı sıra gençlere, cami ve gençlik merkezi görevlileri olarak nasıl bir sosyal din hizmeti sunulabilir sorusuna cevap aramaktır. Çalışma nitel araştırma metodolojisine dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda nitel araştırma yöntemlerinden görüşme yöntemi kullanılmıştır. Saha verilerinin araştırma problemi ve alt problemleri için alanda uzman öğretim üyesi ve gençlik koordinatörlerinin görüşleri alınarak yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmış ve saha verileri bu form üzerinden 10-25 Eylül 2022 tarihleri arasında Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı Gençlik Merkezlerine devam eden gönüllü gençlerle her biri yaklaşık 30 dakikalık bir sürede gerçekleştirilen yüz yüze görüşmeler neticesinde toplanarak betimsel analize tabi tutulmuştur. Bu bağlamda araştırmanın çalışma grubunu, gençlik faaliyetlerinin yoğun olarak yürütüldüğü Pendik Müftülüğü bünyesindeki gençlik merkezlerinden rastlantısal olarak seçilen ve kendilerine bilgilendirilmiş onam formu imzalatılarak araştırmaya gönüllü olarak katılım sağlayan ayrıca farklı liselerde öğrenim gören ve yaşları 15-18 arasında değişen 17 genç oluşturmuştur. Araştırma kapsamında gençlerle yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulara göre, cami-gençlik merkezi faaliyetlerinin doğru kanallarla ve gençlere hitap edecek tarzda cazip hale getirilerek ortaya konulmasının gençlerin bu faaliyetlere katılmasında önemli bir etken olduğu görülmektedir. Bununla beraber bulgular, gençlerin gençlik merkezlerinde yapılan faaliyetleri görmelerinin veya bu faaliyetleri bilen,

tecrübe edenlerle birlikteliklerinin faaliyetlere katılma ve buraları tercih etme sebeplerini artırdığını göstermiştir. Dolayısıyla gençlerin kontrol ve gelişimi bakımından onlarla iletişimin doğru ve etkili yöntemlerle kurulması, ayrıca onlara arkadaş seçimi ve ortamı konusunda doğru rehberlik yapılması, hassasiyetle takip edilmesi gereken önemli hususlar olarak ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Din Eğitimi; Diyanet İşleri Başkanlığı; Cami-Gençlik; Gençlik Merkezi; Gençlik Hizmetleri

Öne Çıkanlar

- Çalışmanın temel problemini, cami- gençlik merkezi işbirliğine dayalı hizmetlere gençlerin bakışları ve beklentileri nelerdir sorusu oluşturmaktadır.
- Cami- gençlik merkezi işbirliğine dayalı hizmetlerin temel çerçevesi nedir?
- Gençlerin Diyanet Gençlik Merkezlerinden haberdar olma ve buralara katılma sebepleri nelerdir?
- Araştırma sonucunda, gençler için hangi hizmetlerin önemli olduğu ve bu hizmetlerden ne tür kazanımların elde edildiği ortaya konmuştur.
- Çalışmanın sonunda, gençlerin yürütülen hizmetlerle alakalı gördükleri eksiklik ve sorunlar analiz edilerek buna dair çözüm önerileri sunulmuştur.

Atıf Bilgisi

Günler, Serdar – Zengin, Mahmut. “Gençlerin Diyanet İşleri Başkanlığı Tarafından Yönetilen Cami Gençlik Merkezi İşbirliğine Dayalı Hizmetlere Bakışları ve Beklentileri: İstanbul Örneği”. *Eskiyeni* 53 (Haziran 2024), 635-660.

Makale Bilgileri

<i>Etik Beyan</i>	* Bu makale, XI. Uluslararası Din Görevlileri Sempozyumu'nda sözlü olarak sunulan ancak tam metni yayımlanmayan “Gençlerin Diyanet İşleri Başkanlığı Bünyesinde Yürütülen Cami-Gençlik Merkezi İşbirliğine Dayalı Hizmetlere Bakışları ve Beklentileri” adlı tebliğin içeriği geliştirilerek ve kısmen değiştirilerek üretilmiş hâlidir.	
<i>Etik Kurul İzni</i>	Etik onay, Sakarya Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu tarafından verilmiş olup 05.09.2022 tarihli ve 49/03 numaralıdır.	
<i>Geliş Tarihi</i>	31 Aralık 2023	
<i>Kabul Tarihi</i>	03 Haziran 2024	
<i>Yayın Tarihi</i>	30 Haziran 2024	
<i>Hakem Sayısı</i>	İki İç Hakem - İki Dış Hakem	
<i>Değerlendirme</i>	Çift Taraflı Kör Hakemlik	
<i>Etik Beyan</i>	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik ilkelere uyulmuştur.	
<i>Benzerlik Taraması</i>	Yapıldı – Turnitin - intihal.net	
<i>Çıkar Çatışması</i>	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.	
<i>Finansman</i>	Herhangi bir fon, hibe veya başka bir destek alınmamıştır.	
<i>Etik Bildirim</i>	eskiyenidergi@gmail.com	
<i>Yazar Katkıları</i>	Araştırmanın Tasarımı (CRediT 1)	Yazar-1 (%60) - Yazar-2 (%40)
	Veri Toplanması (CRediT 2)	Yazar-1 (%90) - Yazar-2 (%10)
	Araştırma - Veri Analizi- Doğrulama (CRediT 3-4-6-11)	Yazar-1 (%70) - Yazar-2 (%30)
	Makalenin Yazımı (CRediT 12-13)	Yazar-1 (%90) - Yazar-2 (%10)
	Metnin Tashihi ve Geliştirilmesi (CRediT 14)	Yazar-1 (%90) - Yazar-2 (%10)
<i>S. Kalkınma Amaçları</i>	4 Nitelikli Eğitim	
<i>Lisans</i>	CC BY-NC 4.0	

Young People's Views and Expectations of Mosque Youth Center Collaborative Services Managed by Presidency of Religious Affairs: The Case of Istanbul*

Serdar Günler

0000-0003-2513-7989

Sakarya University, Faculty of Theology, Department of Philosophy and Religious Sciences, Sakarya, Türkiye
ror.org/04ttnw109

serdar.gunler@ogr.sakarya.edu.tr

Mahmut Zengin

0000-0002-9042-7379

Sakarya University, Faculty of Theology, Department of Philosophy and Religious Sciences, Sakarya, Türkiye
ror.org/04ttnw109

zengin@sakarya.edu.tr

Abstract

Mosques play an important role in helping people acquire material and spiritual values. In addition, it also contribute to their integration, socialization through various mosque-centered activities and thus leading a life in solidarity. The mosque-centered service concept does not have the traditional purpose of teaching only the Holy Qur'ān and some basic religious knowledge. At the same time, this concept aims to meet many educational, artistic, sports, psychological and religious/spiritual needs of especially young people. In order for the steps to be taken and the contents to be created to provide maximum benefit in this regard, it is extremely critical to introduce a new perspective and a service model structured accordingly. The main objective of this study, which aims to examine the views of young people about the mosque youth centers collaborative services managed by Presidency of Religious Affairs and their expectations, is to identify the socio-cultural and spiritual problems of young people and to identify their socio-cultural and spiritual problems based on the mosque-youth center collaborative religious service approach. and to reveal their expectations from their officials. In addition, it seeks to answer the question of what kind of social religious service can be provided to young people as mosque and youth center officials. The study was carried out based on qualitative research methodology. In this context, the interview method, one of the qualitative research methods, was used. For the research problem and sub-problems of the field data, a semi-structured interview form was prepared by taking the opinions of expert faculty members and youth coordinators in the field, and the field data was collected through this form, which was conducted with volunteer young people attending Presidency of Religious Affairs youth centers between 10-25 September 2022, each lasting approximately 30 minutes. It was collected as a result of face-to-face interviews and subjected to descriptive analysis. In this context, the study group of the research consisted of 17 young people, aged between 15-18, who were randomly selected from the youth centers within the Pendik Mufti's Office, where youth activities are intensively carried out, and who voluntarily participated in the research by having them sign an informed consent form. They also studied at different high schools. According to the findings obtained from the interviews conducted with young people within the scope of the research, it is understood that presenting mosque-youth center activities through the right channels and in a way that appeals to young people in an attractive manner is an important factor in young people's participation in these activities. However, the findings have shown that young people's

seeing the activities carried out in youth centers or being together with those who know and experience these activities increases their reasons for participating in the activities and choosing these places. Therefore, in terms of control and development of young people, establishing communication with them with correct and effective methods, as well as providing them with correct guidance regarding the selection and environment of friends, emerge as important issues that must be followed carefully.

Keywords

Religious Education; Presidency of Religious Affairs; Mosque-Youth; Youth Center; Youth Services

Highlights

- The main problem of the study is the perspectives and expectations of youth regarding services based on mosque-youth center cooperation.
- What is the basic framework of services based on mosque-youth center cooperation?
- What are the reasons for young people being aware of and participating in Diyanet Youth Centers?
- The research reveals which services are important for young people and what kinds of benefits are obtained from these services.
- At the end of the study, the deficiencies and problems perceived by young people regarding the services provided were analyzed, and solutions were proposed.

Citation

Günler, Serdar – Zengin, Mahmut. “Young People’s Views and Expectations of Mosque Youth Center Collaborative Services Managed by Presidency of Religious Affairs: The Case of Istanbul”. *Eskiyeni* 53 (June 2024), 635-660.

Article Information

<i>Ethical Statement</i>	* This article is developed and partially modified from the content of the paper titled “Perspectives and Expectations of Youth Regarding Services Based on Mosque-Youth Center Cooperation Conducted under the Presidency of Religious Affairs,” which was presented orally at the XI. International Symposium of Religious Officials but was not published in full text.	
<i>Ethics committee approval</i>	Granted by Sakarya University, Social Sciences and Humanities Ethics Panel, dated 05.09.2022 and numbered 49/03.	
<i>Date of submission</i>	31 December 2023	
<i>Date of acceptance</i>	03 June 2024	
<i>Date of publication</i>	30 June 2024	
<i>Reviewers</i>	Two Internal & Two External	
<i>Review</i>	Double-blind	
<i>Plagiarism checks</i>	Yes – Turnitin - intihal.net	
<i>Conflicts of Interest</i>	The Author(s) declare(s) that there is no conflict of interest	
<i>Grant Support</i>	No funds, grants, or other support was received.	
<i>Complaints</i>	eskiyenidergi@gmail.com	
<i>Author Contributions</i>	Conceptualization (CRediT 1)	Author-1 (%60) - Author-2 (%40)
	Data Curation (CRediT 2)	Author-1 (%90) - Author-2 (%10)
	Investigation - Analysis - Validation (CRediT 3-4-6-11)	Author-1 (%70) - Author-2 (%30)
	Writing (CRediT 12-13)	Author-1 (%90) - Author-2 (%10)
	Writing – Review & Editing (CRediT 14)	Author-1 (%90) - Author-2 (%10)
<i>S. Development Goals</i>	4 Quality Education	
<i>License</i>	CC BY-NC 4.0	

Giriş

Camiler, İslam dini ile bütünleşmiş ve İslam dininin insan ve dünya ile ilgili temel yaklaşımının sonucu oluşturulmuştur. Nitekim İslam dini, evrensel bir din olarak, insanların bir arada birlik içinde yaşamalarını isteyen bir anlayışa sahiptir. Bu anlayışın yeryüzünde somut olarak sembolize edilmesi ise camilerle olmuştur. Camiler bu bağlamda, mimarisi ve fonksiyonlarıyla insanlara kendi mesajlarını yansıtması bakımından önemlidir.¹

Camilerin topluma hizmet eden yaygın din eğitimi kurumlarının başında geldiğini söylemek mümkündür. Nitekim bu mekânlara ve buralarda yürütülen faaliyetlere katılmak her yaş ve konumdaki insanlar arasında bir yakınlaşma ve kaynaşmanın oluşması ve inanan insanların birbirlerinden davranış öğrenmelerini sağlaması bakımından önemli bir role sahiptir.² Tarihi süreç içerisinde bakıldığında camiler bir ibadet mekânı olmasının yanı sıra başta eğitim ve sosyo-kültürel faaliyetler olmak üzere birçok farklı fonksiyon icra etmişlerdir. Ancak zamanla toplumun ihtiyaçlarını karşılamak için çeşitli kurumların oluşması ile birlikte ibadetle ilgili fonksiyonları daha belirgin hale gelmiştir. Günümüzde ise, cami içi hizmetlerin yanında cami merkezli cami dışı faaliyetler yürütülerek topluma yönelik çok daha geniş bir perspektif oluşturulmaya çalışılmaktadır. Değişen toplum yapısı ve cemaat profili nedeniyle camilerin ve din görevlilerinin bu konudaki ihtiyaç ve beklentilerini karşılayabilecek şekilde geliştirilmesi önemli görülmektedir.³ Bu bağlamda cami görevlilerinin, cami içi din hizmetlerinin yanında cami merkezli cami dışı çok yönlü görevlerinin de olduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır. Zira toplum nezdinde camilerin konumu ve camilerdeki cemaat yapısı bunu gerektirmektedir.

Diyanet İşleri Başkanlığının son dönemlerde gelişen ve değişen yaşam şartları doğrultusunda farklı toplum kesimlerine hitap eden birçok din hizmeti dikkat çekmektedir. Hastaneler, cezaevleri, huzurevleri, sevgi evleri gibi mekânlarda yürütülen dinî ve manevi rehberlik çalışmaları yanında ayrıca gençlere yönelik çalışmalar da her geçen gün artmaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığı, özellikle çocuklara ve gençlere yönelik camilerde yürütülen faaliyetler yanında kendi bünyesinde oluşturduğu gençlik merkezleri ile daha etkin hizmetler yürütmeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda camilerde yürütülen hizmetlerin gençlik merkezleri ile koordineli bir şekilde gençlerin beklentilerini karşılayabilmesi ve başarılı olabilmesi için alan hakkında ihtiyaç analizlerinin yapılması önemli görülmektedir. Bununla beraber yapılacak saha araştırmaları neticesinde alanla alakalı ortaya çıkabilecek sorun ve ihtiyaçlara cevap vermek adına gençlerin düşünce ve talepleri hakkında bilgi sahibi olunması gerekmektedir.

Çalışma alanı kapsamında literatüre bakıldığında, Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesindeki gençlik merkezleri ile alakalı kurumsal ve popüler bir takım yazı, sunum gibi çalışmaların olduğunu söylemek mümkündür. Ancak bu çalışmalar, yüzeysel bir tanıtım ve değerlendirmenin ötesine geçmemektedir. Yaygın din eğitimi içerisinde önemli bir çalışma alanı olarak son dönemlerde karşımıza çıkan DİB gençlik merkezleri ile alakalı şu an için söylenebilecek en temel bilgi ve uygulama kaynağının, 2015 yılında "Diyanet İşleri

¹ Şükrü Keyifli, "Camilerde Din Eğitimi", *Din Eğitimi*, ed. Mustafa Köylü vd. (Ankara: Gündüz Yayıncılık, 2012), 328.

² Hüseyin Yılmaz, "Hz. Peygamber Döneminden Günümüze Kadınlar ve Cami Eğitimi", *Değerler Eğitimi Dergisi* 5/14 (2007), 107-130.

³ İbrahim Arpacı, "Cami ve Gençlik Üzerine", *Diyanet Aylık Dergi* 286 (2014), 29-34.

Başkanlığı ile Gençlik ve Spor Bakanlığı Arasında İşbirliği Protokolü” ve 2018 yılında çıkarılan “DİB Gençlik Çalışmaları Yönergesi”nin olduğu görülmektedir. Buna bir de Diyanet İşleri Başkanlığı Din Hizmetleri Genel Müdürlüğü Sosyal ve Kültürel İçerikli Din Hizmetleri Daire Başkanlığının 2023 yılında tanıtım amaçlı çıkardığı “Diyanet Gençlik Hizmetleri” çalışmasını eklemek mümkündür. Akademik alanda ise, Gençlik ve Spor Bakanlığına bağlı gençlik merkezleri üzerine birçok farklı bilim dalında akademik çalışma yapılmış olmasına rağmen Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde oluşturulan gençlik merkezleri ile alakalı çalışmaların çok kısıtlı olduğu görülmektedir. Bu kapsamda ilgili literatür incelendiğinde, DİB gençlik merkezlerini ve buralarda yürütülen faaliyetleri doğrudan konu edinen, alan araştırması üzerine kurulu en belirgin çalışmanın, 2022 yılında Sakarya Üniversitesi bünyesinde gerçekleştirilen XI. Uluslararası Din Görevlileri Sempozyumunda tarafımızdan sunumu yapılan “Gençlerin Diyanet İşleri Başkanlığı Bünyesinde Yürütülen Cami-Gençlik Merkezi İşbirliğine Dayalı Hizmetlere Bakışları ve Beklentileri” adlı bu çalışma olduğu söylenebilir.

Yukarıda bahsedildiği üzere çalışmaya akademik anlamda doğrudan kaynaklık teşkil edebilecek bir çalışma olmamakla beraber alanla alakalı yapılan kapsamlı literatür araştırması neticesinde, Gençlik ve Spor Bakanlığına bağlı gençlik merkezleri ile alakalı çalışmamıza benzer nitelikte bazı akademik çalışmalara ulaşılmıştır. Bu çalışmalar içerisinde; Şükran Kılbaş tarafından Sosyoloji alanında yapılan “Ankara Yenimahalle ve Çankaya Gençlik Merkezlerine Üye Gençlerin Gençlik Merkezlerine İlişkin Görüşleri” adlı çalışma,⁴ bir diğeri İbrahim Yücel tarafından Sosyal Hizmet alanında yapılan “Gençlerin ve Gençlik Çalışanlarının Gözünden Gençlik Politikaları ve Hizmetlerinin Değerlendirilmesi” adlı çalışma⁵ ve Mehmet Özkan tarafından Beden Eğitimi ve Spor Öğretimi alanında yapılan “Gençlik Merkezlerinde Yapılan Faaliyetlere Katılan Bireylerin Memnuniyet Düzeylerinin İncelenmesi” adlı çalışma,⁶ en çok dikkat çeken ve çalışmamıza yöntem ve içerik bakımından katkıda bulunan ikincil kaynaklar olarak ön plana çıkmıştır. Araştırma grubu olarak gençleri merkezine alan, aynı zamanda çalışma alanı açısından farklı bir disiplin içerisinde olsa da gençlik merkezlerini ve buralardaki faaliyetleri konu edinen bu çalışmalar ana hatlarıyla ele alınıp değerlendirildiğinde; araştırma alanları ve grupları farklı tercih edilmiş olmakla beraber yapılan bütün çalışmaların bu çalışmaya benzer nitelikte saha araştırması üzerine kurulduğu, aynı zamanda yapılan araştırma neticesinde toplanan saha verileri üzerinden alanla alakalı sorun ve eksikliklerin tespit edilerek araştırma konusuna dair bir takım tartışmaların ve önerilerin ortaya konulmaya çalışıldığı görülmüştür.

Yeni sayılabilecek DİB gençlik merkezleri ile alakalı gerçekçi durum tespiti ve analizlerin yapılabilmesi ayrıca yürütülecek faaliyetlerin beklentileri karşılayabilmesi ve başarılı olabilmesi için elbette bilgi ve yönetim zeminiyle beraber saha çalışmalarının yapılması kaçınılmazdır. Dolayısıyla bu çalışmanın, hem alanla ilgili bilginin bir araya getirilerek akademik bir dille ortaya konulması hem de yapılan saha araştırmasıyla yürütülen

⁴ bk. Şükran Kılbaş, *Ankara Yenimahalle ve Çankaya Gençlik Merkezlerine Üye Gençlerin Gençlik Merkezlerine İlişkin Görüşleri* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1989).

⁵ bk. İbrahim Yücel, *Gençlerin ve Gençlik Çalışanlarının Gözünden Gençlik Politikaları ve Hizmetlerinin Değerlendirilmesi* (Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2022).

⁶ bk. Mehmet Özkan, *Gençlik Merkezlerinde Yapılan Faaliyetlere Katılan Bireylerin Memnuniyet Düzeylerinin İncelenmesi* (Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016).

faaliyetlerin hedef kitle olarak seçilen gençlerin bakışıyla değerlendirilebilmesi bakımından önemli olduğunu söylemek mümkündür. Aynı zamanda bu çalışmanın, kurumsal olarak ideal bir gençlik merkezi modelinin ortaya konulmasına ve etkin hizmetlerin sunulmasına katkı sağlayacağı düşünülmüş ayrıca alandaki sorunların tespitine ve gelecekte belirlenecek politikalara ışık tutacağı değerlendirilmiştir. Belirtilen yönleriyle özgün bir değere sahip bu çalışmanın, mevcut literatür içerisinde ve alanda bir boşluğu dolduracağı aynı zamanda Türkiye’de yürütülen özellikle yaygın din eğitimi sistemindeki içeriğin zenginleştirilmesine de katkı sunacağı söylenebilir. Bu amaç ve hedefler doğrultusunda yapılan çalışmanın ana problemini, “gençlerin cami-gençlik merkezi işbirliğine dayalı hizmetlere bakışları ve beklentileri nelerdir?” sorusu oluşturmakta aynı zamanda şu alt sorular kapsamında da konunun derinlemesine araştırılması amaçlanmaktadır.

1. Cami-gençlik merkezi işbirliğine dayalı hizmetlerin temel çerçevesi nedir?
2. Gençlerin Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı gençlik merkezlerine katılma sebepleri nelerdir?
3. Gençlerin cami-gençlik merkezi işbirliğine dayalı faaliyetlere bakışları ve beklentileri nelerdir?
4. Gençlerin cami-gençlik merkezi işbirliği ile yürütülen çalışmalarla alakalı gördükleri sorunlar ve bu konudaki önerileri nelerdir?

1. Cami-Gençlik Merkezi İşbirliğine Dayalı Hizmetlerin Temel Çerçevesi

Tarihi süreç içerisinde insanın ve medeniyetin var olduğu her yerde genç ve gençlik faaliyetleri bir realite olarak ortaya çıkmaktadır. Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de farklı kurum ve kuruluşlar bünyesinde gençlere yönelik insani ve dinî değerlerin kazandırılması amacıyla farklı zaman ve formatlarda gençlik merkezi teşkilatlanmaları oluşmuş ve yine bu amaca hizmet doğrultusunda gençlere yönelik faaliyetler düzenlenmiştir. Günümüzde ise hem mekânsal hem de faaliyet çeşitliliği bakımından farklı kurumlar bünyesinde bu merkezler artırılarak devam etmektedir. Türkiye’de ilk defa 2003 yılında Gençlik ve Spor Bakanlığı bünyesinde gençlik merkezleri kurulmuş daha sonra başta belediyeler olmak üzere bu mekânların ve hizmetlerin mahalli imkânlar çerçevesinde gelişimi sağlanmıştır. 2015 yılı itibarıyla cami dışı hizmetlere ve gençlere yönelik değerler eğitimine daha çok ağırlık veren Diyanet İşleri Başkanlığı ise, bu doğrultuda plan ve programlar geliştirerek taşra teşkilatındaki il ve ilçe müftülükleri bünyesinde ilk defa gençlik merkezlerini açmaya başlamıştır.⁷ Bununla beraber, yürütülecek hizmetlerde gençlik merkezleri ile camilerin entegrasyonunu sağlayarak özellikle gençlerle iletişim kurma noktasında cami görevlilerine sahada aktif rol vermiştir. Nitekim cami görevlilerinin hizmet ve faaliyetleri sadece cami cemaatiyle sınırlı olmayıp, toplumun bütün kesimlerine yöneliktir. Bu bakımdan cami görevlilerinin, toplumun bütün kesimlerine yönelik hizmetlerini, onların cami dışında yürüttükleri faaliyetlerde çok daha açık bir şekilde görmek mümkündür. Günümüzde, cami cemaati olsun veya olmasın pek çok aile çeşitli sebeplerle cami görevlilerine müracaat etmekte ve onlardan yardım istemektedir. Bu isteğin temelinde cami ve cami görevlisine karşı insanların zihninde yer bulan değer yatmaktadır.

⁷ Ali Gül, “Diyanet Gençlik Merkezlerinde Yürütülen Değerler Eğitimi Çalışmalarının Öğretmen, Öğrenci, Veli ve Diyanet İşleri Başkanlığı Personeli Görüşleri Çerçevesinde İncelenmesi”, *Mevzu-Sosyal Bilimler Dergisi* 10 (2023), 543-583.

Dolayısıyla, bu hizmetlerin yerine getirilmesi, camiyle sınırlı olmadığı gibi tamamen camiden bağımsız da değildir.⁸

Ayrıca bu bağlamda Diyanet İşleri Başkanlığı 2018 de “Gençliğe Değer” ismiyle bir proje geliştirerek bu proje kapsamında her cami görevlisinin, görev yerinde ikamet eden gençlere ulaşmasını ve onların cami- gençlik merkezi bünyesinde yürütülecek çeşitli faaliyetler ile hem camiye hem de gençlik merkezlerine kazandırılmasını planlamıştır. Ayrıca, bu hizmetlerin planlı ve programlı bir şekilde idare edilmesi amacıyla da bütün il ve ilçe müftülükleri bünyesinde çeşitli unvanlarda erkek ve kadın gençlik koordinatörleri görevlendirmiştir.⁹

Diyanet İşleri Başkanlığının yürütülen cami- gençlik merkezi iş birliğine dayalı hizmetlerden birçok beklentisi bulunmaktadır. Bunların başında, ergenlik döneminde kendisini ciddi bir biçimde hissettiren ve gençlikten yetişkinliğe adım attığında bulduğu cevapla daha dengeli ve sürdürülebilir bir kişilik bütünlüğü kazanmasına sebep olan kimlik arayışına¹⁰ yardımcı olmak gelmektedir. Ayrıca yürütülecek hizmetlerle gençlerin millî ve manevi olarak gelişimlerine katkı sağlayarak onlara sahih dinî bilgiyi ulaştırmak ve radikal yapılara karşı onları korumaya çalışmak da bu alandaki temel beklentiler arasında yer almaktadır. Bununla beraber cami- gençlik merkezi iş birliğine dayalı hizmetler ile gençlere yaşam süreçlerinde ihtiyaç duyacakları bilgi ve tecrübeyi aktararak onların dinî ve kültürel değerleri öğrenmelerini amaçlamaktadır. Aynı zamanda cami merkezli çeşitli etkinlik ve aktivitelerle gençlerin bireysel ve sosyal ihtiyaçlarını karşılayarak onlara gerçek hayatın bir aktörü hatta geleceği oldukları bilincini aşılayıp toplum içerisinde sağlıklı bireylere dönüşmelerine katkı sağlamaktadır.¹¹ Nitekim toplumun hazinesi olan gençleri kazanmak için onları anlamayan ve hayatı onlarla anlamlı hale getirmeyen toplumlar, gençlere hizmet etme ve onların ihtiyaçlarını karşılama noktasında yetersiz kalarak geleceğe dair umutlarını kaybedebilecektir. Bu bakımdan eğer gençliğin bir tanımı yapılacaksa o tanımda gelecek, umut, ufuk ve heyecan mutlaka olmalıdır. Ayrıca bütün gençlik çalışmaları gençlere hayal kurmayı ve hayallerinin peşine koşmayı öğretmelidir.¹²

DİB Gençlik Merkezlerinde yürütülmeye çalışılan hizmetler yukarıda bahsedilen genel vizyon üzerine kuruludur. Bu vizyonu hayata geçirmek adına hâlihazırda DİB Gençlik Merkezleri kuruluş ve çalışma planlaması açısından temel olarak bilgi, sanat, spor ve sosyo- kültürel alanlarda gençlere hizmet vermektedir. Genel başlıklar içerisinde yapılan faaliyetler çeşitlilik arz edip her bir cami ve gençlik merkezi içerisinde bulunduğu imkânlar nispetinde faaliyet yürütmektedir. Gençlik merkezlerinde yürütülen din hizmetleri, gençlerin fiziksel, bilişsel, psikolojik, kültürel vb. yönleri göz önünde bulundurularak,

⁸ Ahmet Onay, “Cami Ekseni Din Hizmetleri”, *Değerler Eğitimi Dergisi* 4/12 (2006), 161.

⁹ Kübra Kamer Ekici, “Gençliğe Değer Projesinin Din Eğitimi Kapsamında Değerlendirilmesi”, *Bartın Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi* 17 (2022), 38-60.

¹⁰ Behlül Tokur - Hümeysra Ahsen Doğan, “Gençlerde Kimlik Algısı ve Dinî Hayat: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi”, *Eskiye* 50 (2023), 718.

¹¹ Mustafa Koç, “Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Öğrenci Yurtları ve Gençlik Merkezlerindeki Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri (2013-2021): Sınırlılıklar ve Bir Eğitim Programı Önerisi”, *Türk Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi* 3 (2021), 135-201.

¹² Mustafa Soykök, “Diyanet İşleri Başkanlığı Gençlik Çalışmaları: Mevcut Durum, Beklentiler, İmkanlar, Riskler ve Zorluklar”, *Uluslararası Mevlîd-i Nebî Sempozyumu Peygamberimiz ve Gençlik* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2019), 547.

mahalli imkânlar nispetinde, gençlik hizmeti verilen cami ve mekânlarda yapılmaktadır. Ayrıca bu program ve faaliyetler ise Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı manevi danışmanlık sertifikası olan gönüllü din görevlileri tarafından yürütülmektedir. Bu çerçevede yürütülmeye çalışılan eğitim faaliyetleri, Kur'an öğretimi, dinî bilgiler, sosyo-kültürel etkinlikler, sanatsal faaliyetler ve spor aktiviteleri gibi temel başlıklar altında yapılmaktadır. Aynı zamanda gençlik merkezleri, gençlerin vakit geçirebileceği, buluşup sohbet edebileceği ortamlar kurarak gençlere buluşma mekânı olanağı sağlamaktadır. Bununla beraber gençlik merkezlerinde gençlere eğitim başlığı altında İslam Eğitimi ve Yabancı Dil Eğitimi gibi temel eğitimler verilmektedir. Bu eğitimlere ilmi dersleri, hadis okumaları, Kur'an-ı anlama dersleri, kitap okuma ve tahlil, diksiyon, İngilizce, klasik Arapça, modern Arapça, pratik yabancı dil konuşma dersleri örnek olarak verilebilir. Bununla beraber sosyo-kültürel faaliyetler çerçevesinde gençlere yönelik piknik, gezi ve kamp gibi etkinlikler dikkat çekmektedir.¹³ Bu tarzda yürütülen sosyo-kültürel etkinlikler, gençlerin genel anlamda olumsuz hayat şartlarına karşı moral ve motivasyonlarını artırmak ve gençlerin yeni durumlara karşı uyumunu sağlamak amacıyla düzenlenmektedir. Aynı zamanda gençlik merkezleri, gençlerin kültürel değerlerinin korunmasına ve gelişimine katkıda bulunmak, geleneklerinin farkına varıp geçmişleri ile bağ kurabilmelerini sağlamak amacıyla coğrafi ve tarihi geziler de organize etmektedir.¹⁴

Gençlik merkezlerinde verilen hizmetlerden bir diğeri de sanatsal faaliyetlerdir.¹⁵ Bunların içerisinde ebru, hat, tezhip, ney üfleme, gitar, nota eğitimi, beş makam gibi dersler yerini almaktadır. Ancak yürütülen bu sanatsal faaliyetler, kültürel ve mahalli imkânlar göz önünde bulundurularak yapılabilmektedir. Ayrıca gençlere yönelik hizmetler içerisinde maddi ve nakdi olarak bazı yardım faaliyetleri de bulunmaktadır. Burada maddi imkânları kısıtlı gençlerin eğitimlerine destek olmak amacıyla mevcut imkân ve şartlar da göz önünde bulundurularak bir takım burs, eşya vs. yardımlar yapılabilmektedir.

Gençlik merkezlerinde gençlerin zihinsel gelişimlerine yönelik din hizmetlerinin dışında bedensel gelişimlerini sağlamak amacıyla da birçok spor faaliyeti yapılmaktadır.¹⁶ Gençlere yüzme eğitimleri ve etkinlikleri, fitness, tekvando, güreş, ok atıcılığı, kano, at biniciliği gibi faaliyetler yürütülmektedir. Elbette bu faaliyetlerin yürütülmesinde maddi anlamda mahalli şartlar ve imkânlar etkili olmaktadır.

Diyanet İşleri Başkanlığının yeni sayılabilecek gençlik faaliyetleri kapsamındaki eğitim kaynakları, her yaş grubu için yeterli sayıda olmamakla beraber bu alandaki yayınların ve çalışmaların her geçen gün gelişme gösterdiği görülmektedir. Ayrıca mevcut eğitim kaynağı kullanımında gençlere yönelik sahih dinî bilgileri seçerek hazırlanmış olduğu kitap ve materyaller toplumun, gençlerin ve din görevlilerinin büyük ilgisini çekmekte ve çalışma alanında kaynak kullanımı açısından büyük kolaylıklar arz etmektedir. Aynı zamanda Diyanet İşleri Başkanlığının bu kaynakları mali çıkar gözetmeksizin toplumun her kesimine yönelik sunması da gençlerin dinî bilgilere ulaşmasında ayrıca kolaylık sağlamaktadır.

¹³ Gençlik Çalışmaları Yönergesi (GÇY), Diyanet İşleri Başkanlığı (2018), md. 5-14.

¹⁴ Koç, "Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Öğrenci Yurtları ve Gençlik Merkezlerindeki Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri (2013-2021): Sınırlılıklar ve Bir Eğitim Programı Önerisi", 151-153.

¹⁵ GÇY, md. 5-14.

¹⁶ GÇY, md. 5-14.

Diyanet İşleri Başkanlığının kuruluşundan bu yana kendi bünyesinde gerçekleştirdiği gençlik çalışmalarının temelinde kuruluş amacında da belirtildiği üzere, din konusunda toplumu aydınlatma ayrıca gençlere yönelik alanlar oluşturarak buralarda diğer kurum ve kuruluşlarla işbirliği esasına göre gençlere manevi danışmanlık ve din hizmeti sunma görevi vardır.¹⁷ Bu görev gereği DİB önceleri geleneksel bir anlayış içerisinde de olsa gençlerin dinî ve ahlaki değerlerine katkıda bulunurken, özellikle son dönemlerde alanla alakalı getirilen yenilikçi uygulamalar ve düzenlenen mevzuat zeminiyle, aynı zamanda Gençlik ve Spor Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve Belediyeler gibi kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği ve protokoller neticesinde, gençlik hizmetlerine kurumsal bir kimlik ve resmiyet kazandırdığı gerçektir. Ayrıca bu girişimler gençlik çalışmalarına hem kağıt üstünde hem de sahada resmi bir zemin hazırlayarak gençlik hizmetlerinin artmasına neden olmuştur. Bu sayede din görevlilerinin gençlik faaliyetleriyle alakalı yaşamış olduğu engeller önemli ölçüde ortadan kaldırılmıştır. Yapılan hukuki düzenlemelerle beraber Diyanet İşleri Başkanlığının bu alanda müstakil birimler kurması ve sahada çalışma yürütecek personel görevlendirmesi gençlik çalışmalarının kurumsallığı ve geleceğe yönelik faaliyetlerin kalıcılığı açısından önem arz etmektedir. Fakat şu ana kadar yürütülen çalışmaların görevlendirme bazında olması, müstakil unvanların bulunmayışı ve çalışmaların gönüllülük esasına dayandırılarak yapılması bu alandaki görevli kaynağını nicelik ve nitelik bakımından olumsuz etkilemektedir. Bununla beraber gençlik hizmetleriyle alakalı olarak yürütülen faaliyetler kapsamında, bu alanlara yönelik ihtiyaçları karşılayabilecek müstakil bir harcama kaleminin olmayışı, harcamaların idari inisiyatife dayalı ve mahalli imkânlarla yapılıyor olması bu alandaki en önemli sorunlardan biri olup gençlik faaliyetlerinde olumsuz bir etkiye sahiptir. Bu olumsuzluk ise bahse konu faaliyetlerin hayata geçirilmesinde çeşitli zorluklar ortaya çıkarmaktadır.

2. Yöntem

Bu çalışmada nitel bir araştırma deseni olan durum çalışması esas alınmıştır. Durum çalışması olaylar ve davranışlar hakkında zengin ve önemli bakış açıları sağlamasından dolayı önemli bir bilgi edinme yöntemidir. Araştırmacının gerçek yaşam, güncel sınırlı bir sistem (bir durum) ya da belli bir zaman içerisindeki çoklu sınırlandırılmış sistemler (durumlar) hakkında çoklu bilgi kaynakları (örneğin gözlemler, mülakatlar, görsel-ışitsel materyaller, dokümanlar ve raporlar) aracılığıyla detaylı ve derinlemesine bilgi topladığı, bir durum betimlemesi ya da durum temaları ortaya koyduğu nitel bir yaklaşımdır.¹⁸ Ayrıca durum çalışmaları, karmaşık bir durumun geniş bir şekilde tanımlanarak ve kendi doğal ortamında bileşenlerinin belirlenerek boyamsal olarak çalışmasına imkân sağlar.¹⁹ Bu çalışmada bütüncül tek durum deseni tercih edilmiş olup sadece ortaöğretim düzeyinde cami- gençlik merkezlerine devam eden gençler analiz birimi olarak belirlenmiştir.

2.1. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, gençlik faaliyetlerinin yoğun olarak yürütüldüğü Pendik İlçe Müftülüğü bünyesindeki farklı gençlik merkezlerinden rastlantısal olarak seçilen ve

¹⁷ Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun (DİBKGHK), *Resmî Gazete* 12038 (22 Haziran 1965), Kanun No. 633, md. 1, 7.

¹⁸ John W. Creswell, *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*, çev. Mesut Bütün Selçuk Beşir Demir (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2014), 97.

¹⁹ Münevver Subaşı - Kübra Okumuş, "Bir Araştırma Yöntemi Olarak Durum Çalışması", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 21/2 (2017), 425.

buralardaki faaliyetlere gönüllü olarak katılım sağlayan, ortaöğretim çağında, farklı liselerde öğrenim gören ve yaşları 15-18 arasında olup kendilerine mülakat uygulanan 17 genç erkek oluşturmaktadır. Çalışma grubu içerisinde genç bayan katılımcıların olmaması, çalışmanın yapıldığı süreçte araştırma alanı olarak belirlenen gençlik merkezlerinde kayıtlı genç bayan katılımcıların bulunamayışından kaynaklanmıştır. Bu sebeple yapılan çalışma, sadece genç erkek katılımcılar üzerinden yürütülmüştür. Çalışma kapsamında görüşmeler 10-25 Eylül 2022 tarihleri arasında her biri yaklaşık 30 dakika süreyle yüz yüze gerçekleştirilmiş ayrıca katılımcıların sırasına ve görüşme tarihlerine dair bilgiler İsnad dipnot sistemine uygun olarak gösterilmiştir. Ayrıca çalışmaya katılım sağlayan gençlerin özellikleri aşağıda verilen Tablo 1'de açılım yapılarak detaylı bir şekilde sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcıların Özellikleri

Kod	Cinsiyet	Yaş	Okul Türü	Okuduğu Sınıf
K1	Erkek	15	Anadolu İHL	9
K2	Erkek	15	Anadolu Lisesi	9
K3	Erkek	17	Meslek Lisesi	12
K4	Erkek	15	Anadolu İHL	9
K5	Erkek	16	Anadolu Lisesi	10
K6	Erkek	15	Anadolu İHL	9
K7	Erkek	15	Meslek Lisesi	10
K8	Erkek	16	Anadolu Lisesi	11
K9	Erkek	15	Anadolu İHL	9
K10	Erkek	15	Anadolu İHL	9
K11	Erkek	16	Anadolu Lisesi	11
K12	Erkek	15	Anadolu Lisesi	9
K13	Erkek	15	Meslek Lisesi	10
K14	Erkek	15	Anadolu İHL	10
K15	Erkek	17	Meslek Lisesi	12
K16	Erkek	16	Anadolu Lisesi	11
K17	Erkek	15	Anadolu İHL	9

2.2. Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu çalışmada veri toplama yöntemlerinden görüşme kullanılmıştır. Araştırmayla alakalı saha verileri; araştırma problemi ve alt problemleri için araştırmanın amaçlarına uygun olarak hazırlanmış açık uçlu 9 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Araştırmanın görüşme formu, literatür üzerine yapılan inceleme sonrasında hazırlanmıştır. Hazırlanan sorulara, alanda uzman öğretim üyesi görüşü alınarak ve sahada aktif görev yapan DİB gençlik koordinatörü ve yetkilileriyle ön pilot görüşmeler yapılarak gerekli düzenlemelerle son hâli verilmiştir.

Katılımcılara öncelikle araştırmanın amacıyla ilgili bilgiler verilmiş sonrasında görüşmeye dair bilgilerinin araştırma dışında gizli kalacağı “Bilgilendirilmiş Onam Formu” kapsamında temin edilmiştir. Bununla beraber araştırmaya dair katılımcılarla yapılan görüşmeler, 10-25 Eylül 2022 tarihleri arasında ve her biri yaklaşık 30 dakikalık bir sürede gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların araştırmaya gönüllü katıldıklarına dair beyanları ve ses kayıt cihazı kullanımı konusunda izinleri alınmıştır. Araştırma kapsamında gönüllülük esasına göre ilgili gençlik merkezlerinden belirlenen gençler ile görüşme yapılmadan önce görüşme formunun ve araştırma sürecinin etik olarak bir problem barındırmadığına dair Sakarya Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Başkanlığı'nın 05.09.2022 tarihli ve 49 sayılı toplantısında alınan 03 No'lu karar doğrultusunda “Etik Kurul Onay Belgesi” alınmıştır.

Araştırmadan elde edilen veriler betimsel analize tabi tutulmuştur. Betimsel analiz; verilerin önceden belirlenen görüşme soruları ya da temalara göre düzenlenerek sunulmasını içermektedir.²⁰ Bu kapsamda veriler, görüşme sorularından yola çıkarak oluşturulan tematik çerçeveye uygun bir şekilde işlendikten sonra bulgular tanımlanmış ve yorumlanmıştır.

3. Bulgular ve Değerlendirme

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmanın hedef kitlesi olarak belirlenen gençlerle yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular değerlendirilmiştir.

3.1. Gençlerin Diyanet İşleri Başkanlığına Bağlı Gençlik Merkezlerine Katılma Sebepleri

Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde gençlerin Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı gençlik merkezlerine gelme sebepleri üzerinde etkili olan faktörlere dair fikirlerini öğrenmek amacıyla katılımcı gençlere “Cami-gençlik merkezi faaliyetlerinden nasıl haberdar oldunuz ve bu faaliyetlere katılma sebep/leriniz nelerdir?” soruları iletilmiştir.

Gençlerden elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; gençlerin cami-gençlik merkezi faaliyetlerinden haberdar olma ve bu faaliyetlere katılma gerekçelerinin çeşitli çevre faktörleri ve kendi çaba-istekleri olmak üzere iki başlık altında toplandığı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda gençlerin faaliyetlerden haberdar olma ve bu faaliyetlere katılma sebepleri çeşitli çevre faktörleri başlığında incelendiğinde; gençler üzerinde sırasıyla en fazla arkadaş ve akranların (9), cami/din görevlisinin (5) ve ailenin (3) etkili olduğu görülmektedir. Diğer bir değerlendirmede, gençlerin cami-gençlik merkezi faaliyetlerinden haberdar olma ve bu faaliyetlere katılma sebepleri kendi çaba-istekleri başlığında incelendiğinde ise; gençlik merkezi faaliyetlerinin bileşeni olan caminin ve camide yürütülen faaliyetlerin (12), dijital ortam ve medyanın (5) gençler üzerinde etkili olduğu görülmüştür.

Çevre kategorisi içerisinde toplanan veriler birlikte değerlendirildiğinde; gençler üzerinde din görevlisi ve ailenin etkili olduğu ancak akran ve arkadaş yönlendirmesinin gençler için çok daha öncelikli ve tercih sebebi olarak kabul edildiği görülmektedir. Bu konuda görüş bildiren bazı genç katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

“...Diyanet Gençlik Merkezi faaliyetlerinden sınıf arkadaşım sayesinde haberdar oldum. Sabah namazlarına falan gidiyorum dedi. Ben de namaza başlamak istiyordum bu şekilde haberdar oldum ve geldim...”²¹

²⁰ Ali Yıldırım - Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Seçkin Yayınları, 2005), 239.

²¹ K2, Kişisel Görüşme, 12 Eylül 2022.

“...Diyanet Gençlik Merkezi faaliyetlerini bu faaliyetlere katılan bir arkadaşım bana söyledi, çok fazla faaliyetler var gelmek istersen dedi. Bu durum benim de hoşuma gitti düşündüm ve katılmaya karar verdim...”²²

“İki sene önce arkadaşlarımdan dolayı haberdar oldum, onlar istediklerini görünce ben de meraklandım ve bu faaliyetlere katılmaya başladım...”²³

“...Cami görevlisinin hoş görülmesi, güler yüzlü ve arkadaşça yaklaşımı bu faaliyetlere severek katılmamda çok etkili oldu...”²⁴

“...Camide yapılan aktiviteleri namaza sürekli camiye giden dedemden öğrendim. Kendisi cami hocasının yakın arkadaşı olduğu için ondan duymuş benim de katılmamı istedi ben de ailemin isteği ile katıldım...”²⁵

Bu kategoride toplanan veriler, gençlere arkadaş seçimi ve ortamı konusunda ebeveynleri veya sorumluları tarafından doğru rehberlik yapılması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, gençlerin kontrol ve gelişimi açısından arkadaş seçimlerinin hassasiyetle takip edilmesi gereken önemli bir husus olduğu göz ardı edilemeyecek bir gerçektir. Ayrıca, seçilen ve birlikte vakit geçirilen arkadaşların değer ve meşguliyetlerinin özellikle serbest zaman kullanımında kişiyi etkileyebileceği düşünülmelidir. Bu bağlamda elde edilen bulgular, gençlerin DİB gençlik merkezlerine katılım sağlayan kişilerle yaptığı arkadaşlıkların onlara buralarda yürütülen faaliyetleri göreme imkânı sağladığını ve faaliyetlere katılımlarını artırdığını göstermektedir.

Gençlerin cami-gençlik merkezi faaliyetlerinden haberdar olma ve bu faaliyetlere katılma sebepleri kendi çaba-istekleri kategorisinde toplanan veriler bağlamında ele alınarak değerlendirildiğinde ise; gençlerin camide yürütülen namaz ibadeti, yaz kursu gibi etkinlikleri daha önce camide bulunup tecrübe etmiş olmalarının cami-gençlik merkezi faaliyetlerinden haberdar olma ve yürütülen faaliyetlere katılım noktasında kendi çaba-isteklerini etkilediğini ve bu şekilde gençlik çalışmalarına katıldıklarını göstermektedir. Bu konuda bazı genç katılımcılar şu şekilde görüş bildirmişlerdir:

“...Namaza başlamak istiyordum, camideki faaliyetleri kendi çabamla camiye giderek öğrendim ve katıldım. Bu faaliyetlere katılma isteğimin birincisi namaza başlamak, ikincisi dinimi daha iyi öğrenmek, üçüncüsü de evde boş zaman geçireceğime en azından sevap kazanayım diğer dünyam için çalışayım düşüncesi oldu...”²⁶

“Küçükken camide Yaz Kur'an Kursu açılmıştı ben de oraya gitmiştim orada gençlik faaliyetlerini gördüm ve tamamen kendi isteğimle katılmak istedim...”²⁷

“...Camide ve gençlik merkezinde yapılan aktiviteleri kendi mahalleimde olması sebebiyle gördüm, hoşuma gitti ve kendi isteğimle katılmak istedim...”²⁸

“Diyanet Gençlik Merkezi faaliyetlerinden kendi çabalarım ile haberdar oldum. Buraya keyifli bir şekilde vakit geçirip aynı zamanda bir şeyler öğrenebilmek için geliyorum...”²⁹

Cami-gençlik merkezi faaliyetleri gençler tarafından ilk etapta sadece dinî ihtiyaçların giderileceği bir faaliyet alanı olarak görülürken, farklı alanlarda eğitimsel, sosyal ve kültürel

²² K15, Kişisel Görüşme, 10 Eylül 2022.

²³ K4, Kişisel Görüşme, 10 Eylül 2022.

²⁴ K16, Kişisel Görüşme, 15 Eylül 2022.

²⁵ K3, Kişisel Görüşme, 12 Eylül 2022.

²⁶ K1, Kişisel Görüşme, 15 Eylül 2022.

²⁷ K5, Kişisel Görüşme, 17 Eylül 2022.

²⁸ K17, Kişisel Görüşme, 22 Eylül 2022.

²⁹ K3, Kişisel Görüşme, 12 Eylül 2022.

aktivitelerin yapılmasının müşahade edilmesi ayrıca güvenilir, samimi ve sıcak bir ortamın varlığının öğrenilmesiyle gençler nazarında cazip hâle geldiği bu doğrultuda da faaliyetlere katılımın ve devamlılığın arttığı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda yürütülen faaliyetlerin gençler için kendi istekleriyle severek katılım sağladıkları bir organizasyon hâline getirilmeleri yine o cami-gençlik merkezi ortamının ve buralardaki görevlilerin hazır oluşlarıyla çok alakalı olduğu görülmektedir. Yine elde edilen bulgular, gençlerin yürütülen faaliyetlerden haberdar olmaları ve bu faaliyetlere katılımlarında özellikle cami görevlilerinin rolünün yadsınamaz bir gerçek olduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla gençlerin bu mekânları sevmesi ve buralara rağbet etmesi, onların ihtiyaç ve beklentilerinin doğru tespit edilerek bu doğrultuda camilerin ve gençlik merkezlerinin düzenlenmesiyle ve gençlere sunulmasıyla gerçekleştirilebilir. Bu da hem yerel hem de merkezi bakımdan iyi bir yönetim zemini ve finansal imkânlarla mümkün gözükmektedir. Ancak bu şartların ve imkânların her cami ve gençlik merkezi için aynı oranda varlığından bahsedilmesi çok zordur.

Katılımcı gençlerden toplanan veriler doğrultusunda, dijital ortam ve medya kullanımının da gençlerin kendi çaba-istekleri ile bu faaliyetlerden haberdar olma ve bu faaliyetlere katılmaları noktasında etkili olduğu görülmektedir. Katılımcı gençler bu konudaki görüşlerini sade ve net bir şekilde, kendi çaba ve istekleriyle sosyal medya (3) ve cami panolarından (2) yürütülen faaliyetlerle alakalı bilgi sahibi olduklarını ve bu doğrultuda faaliyetlere katılmak istediklerini ifade etmişlerdir. Günümüzde gençlerin yoğun olarak zaman geçirdiği sosyal medyanın onlara hitap etme açısından çok etkili olduğu bir gerçektir. Bu bağlamda, dijital çağ olarak nitelenen günümüzde, gençlerin cami-gençlik merkezi faaliyetlerinden haberdar olma ve faaliyetlere kendi istekleriyle katılım sağlamalarında, mevcut dijital ortamın etkili bir şekilde kullanılarak onlara doğru ve cazip tanıtımların yapılmasının çok kritik bir öneme sahip olduğu söylenebilir.

3.2. Gençlerin Cami-Gençlik Merkezi İşbirliğine Dayalı Faaliyetlere Bakışları ve Beklentileri

Bu bölümde araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde gençlerin Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde yürütülen cami-gençlik merkezi işbirliğine dayalı faaliyetlere bakışları ve bu faaliyetlerden beklentileri üzerine etkili olan faktörlere dair fikirlerini öğrenmek amacıyla katılımcı gençlere, “Diyanet cami-gençlik merkezi faaliyetlerini nasıl buluyorsunuz ve bu faaliyetler beklentilerinizi karşılıyor mu?” soruları iletilmiştir.

Gençlerden elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; gençlerin cami-gençlik merkezi faaliyetlerini nasıl buldukları ve bu faaliyetlerden beklentilerinin karşılanıp karşılanmadığı hususunun yeterli (11) ve yetersiz (6) olmak üzere iki başlık altında toplandığı anlaşılmaktadır. Gençlerin cami-gençlik merkezi faaliyetlerini nasıl değerlendirdikleri ve bu faaliyetlerden beklentilerinin karşılanıp karşılanmadığı hususunda olumsuz görüş bildiren katılımcının olmaması dikkat çekmektedir. Bununla beraber konuyla alakalı genç katılımcılardan faaliyetlerin yeterliliği hususunda farklı görüşler ortaya konmuştur. Katılımcı gençler tarafından cami-gençlik merkezi faaliyetlerinin nasıl bulunduğu ve bu faaliyetlerden beklentilerinin karşılanması noktasında faaliyetlerin yeterli olduğu görüşünü bildirenler (11) genel olarak yürütülen eğitim ve sosyal faaliyetlerin güzel, eğlenceli ve yeterli olduğunu bu durumun da eğitim ve sosyal aktivite beklentilerini karşıladığını ifade etmişlerdir. Bu durumu katılımcı bazı gençler şu şekilde dile getirmişlerdir:

“Yapılan faaliyetleri güzel buluyorum, imkânlar da çok, her ne istesek fazlasıyla var. Hem zamanım güzel geçiyor hem dinimi öğreniyorum hem de namazlara gidiyorum. Boş boş oturmaktansa daha iyi oluyor...”³⁰

“Faaliyetleri olumlu buluyorum. Özellikle Kur’an öğretimini, çünkü ben burada Kur’an okumayı öğrendim. Ayrıca burada klima ve çok hoşgörülü öğretmenler var. Bu da benim bu faaliyetlerden beklentilerimi karşılıyor...”³¹

“Burayı eğlenceli buluyorum. Hem öğreniyoruz hem de eğleniyoruz. Beklentilerimi çok güzel karşılıyor çünkü burada her şey var arkadaşlarımla beraber çok eğleniyoruz bazen dışarıda da faaliyetlere katılıyoruz...”³²

Cami-Gençlik Merkezi faaliyetlerinin gençler tarafından nasıl bulunduğu ve gençlerin bu faaliyetlerden beklentilerinin karşılanıp karşılanmadığı hususunda, yürütülen faaliyetlerin yetersiz olduğu görüşünü bildiren katılımcı gençler ise (6) bu düşüncelerini, öncelikle cami-Gençlik Merkezi İşbirliğine Dayalı Yürütülen Eğitim Hizmetlerini ve Sosyal Aktiviteleri Güzel ve Faydalı Bulduklarını ifade ederek değerlendirmişlerdir. Bununla beraber gençler daha çok mahalli şartları öne sürerek, kısıtlı imkânlar içerisinde yürütülen özellikle cami dışı sosyal aktivitelerin yetersizliğinden bahsetmişlerdir. Ayrıca bu konuda, cami içi eğitimin nitelikli hale getirilmesi ve sene boyunca sürdürülmesinin faydalı olacağını da vurgulayarak faaliyetlerin iyileştirilmesi yönünde önerilerde bulunmuşlardır. Bu konuda görüş bildiren bazı genç katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

“Genel olarak güzel ve yararlı çalışmalar var. Beklentilerimiz genel olarak karşılanırsa da biraz daha bize yönelik konulara önem verilip dikkat edilmesi daha iyi olur yani kendimizi eğitim ve sosyal aktivitelerle daha iyi geliştireceğimiz, eğlenirken öğreneceğimiz programlar yapılabilir mesela halı sahaya gidiyoruz orada oynarken futbol eğitimi de verilebilir...”³³

“Faaliyetler güzel, imkânlar da var, bana eğlenceli geliyor ama birazcık kendi aramızda oyunlardan sebep kavga ve anlaşmazlıklarımız oluyor yani eğitim biraz geri kalıyor mesela ben Kur’an öğrenmek istiyorum ama oyunlardan ona sıra çok gelmiyor bu beklentim tam olarak karşılanmıyor ve galiba Kur’an sadece yaz kurslarında veriliyor bu eğitim sene içinde de yoğun olarak verilebilir...”³⁴

“Çok faydalı buluyorum yapılan faaliyetleri. Buraya katılmam bana öncelikle hayatımı programlamamı sağladı daha düzenli yaşıyorum ayrıca çevre yapıyoruz eğlenceli faaliyetler yapıyoruz kendimizi geliştiriyoruz bu da bize iyi geliyor. Burada beklentilerimin kısmen karşılandığını söyleyebilirim ama yetersiz kaldığını düşünüyorum mesela spor dalları ve bize hitap eden ilğimizi çekecek konular biraz daha artırılsa daha güzel olur...”³⁵

Yürütülen faaliyetlerin yeterli veya yetersizliği hakkında görüş bildiren katılımcı gençlerin düşünceleri birlikte değerlendirildiğinde; gençlerin tamamının cami-Gençlik Merkezi İşbirliğine Dayalı Faaliyetlerle alakalı olumlu görüş bildirdiği ancak bazı katılımcı gençlerin bu faaliyetleri nitelik ve nicelik bakımından yetersiz bulunduğu (6), bunun da daha çok sosyal aktivitelerde yetersizlik (4) ve eğitimde yetersizlik (2) şeklinde ortaya çıktığı görülmüştür. Yetersizlik durumunu değerlendirirken göz ardı edilmemesi gereken bir

³⁰ K1, Kişisel Görüşme, 12 Eylül 2022.

³¹ K7, Kişisel Görüşme, 17 Eylül 2022.

³² K16, Kişisel Görüşme, 22 Eylül 2022.

³³ K14, Kişisel Görüşme, 25 Eylül 2022.

³⁴ K8, Kişisel Görüşme, 25 Eylül 2022.

³⁵ K13, Kişisel Görüşme, 17 Eylül 2022.

husus DİB cami-geçlik merkezi işbirliğine dayalı faaliyetlerin kuruluş ve çalışma içeriğinin çok yeni ve gelişmekte olan bir alan olduğu gerçeğidir. Buna bir de farklı kültür ve değerlerle yetişmiş gençlerin bir arada bulunarak farklı hassasiyetler, öncelikler ve beklentiler içerisinde olduğu gerçeği eklenince yürütülen faaliyetlerde bazı yetersizliklerin dile getirilmesini olağan görmek gerekir. Bir başka açıdan araştırmada gençlerden toplanan veriler değerlendirildiğinde katılımcı gençlerin neredeyse tamamının yürütülen faaliyetler içerisinde kendilerini iyi hissettikleri cami dışı sosyal aktiviteleri çok önemsedikleri bunların sayısının artırılması ve geliştirilmesi gerektiği yönünde görüş bildirdikleri ayrıca gençler tarafından bu konu başlığı altında faaliyetlerin olumlu karşılandığı ancak yetersiz kaldığı görüşünü beyan edenlerin daha çok sosyal aktivitelerde yetersizliği ifade ettikleri anlaşılmaktadır. Bununla beraber azda olsa bazı katılımcı gençler tarafından özellikle Kur'an ve din dersi gibi eğitim faaliyetlerinde nitelikli ve yoğunlaştırılmış bir programın bulunmaması yetersizlik olarak değerlendirilmiş ve beklentilerinin tam olarak karşılanmadığının bir göstergesi olarak ortaya konmuştur. Bütün bu değerlendirmelerden hareketle cami-geçlik merkezi işbirliğine dayalı yürütülen faaliyetlerin gençlerin zihniyle okunmasının, yapılacak eğitim ve sosyal aktivitelerin onların zihnine hitap edecek şekilde kültürlerine, değerlerine ve tercihlerine uygun bir şekilde düzenlenmesi ve planlanmasının çok kritik olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, DİB Gençlik Merkezi sayısının artırılıp her bölge hatta mahalle için cami-geçlik merkezi faaliyetlerinin daha yaygın hale getirilerek gençlere kendi tercih ve ihtiyaçlarına uygun alternatif imkânların sunulması, yine gençlere cami-geçlik merkezi faaliyetlerinin plan ve programlanmasıyla alakalı sürecin başından sonuna her aşamasında aktif rol verilerek sürece birinci derecede katkı ve katılımlarının sağlanması, gençler tarafından bu alanda bahsedilen yetersizliklerin giderilmesi noktasında etkili olabilecek birkaç çözüm olarak ortaya çıkmaktadır.

3.2.1. Gençler İçin Hangi Faaliyetler Öncelikli

Araştırmaya katılan gençlerden toplanan veriler bağlamında, gençler için cami-geçlik merkezi işbirliğine dayalı hizmetlerde hangi faaliyetlerin önemli ve öncelikli olduğu hususunda, cami buluşmaları, sosyal aktiviteler ve eğitim faaliyetleri temaları ön plana çıkmaktadır. Katılımcı gençlerin tamamının özellikle Cumartesi günleri sabah namazı buluşmaları olmak üzere farklı zamanlarda gerçekleştirilen cami buluşmalarını önemsedikleri ve katılım sağlamak suretiyle mutlu olduklarını ve kazanım sağladıklarını ifade etmeleri çok anlamlıdır. Bu konuda bazı katılımcı gençlerin görüşleri şu şekildedir:

“Cami faaliyetlerini önemli görüyorum. Özellikle de sabah namazı buluşması benim camiye alışmama arkadaş çevremi geliştirmeme sebep oldu hem de eğlenceli oluyor çorba içiyoruz. Onun için her hafta Cumartesi günü sabah namazlarına gitmeye çalışıyorum...”³⁶

“Cumartesi günleri sabah namazında yaptığımız şeyler benim için güzel ve eğlenceli oluyor. Bu sayede hem ibadetlerimizi yapıyoruz hem de eğlenceli vakit geçiriyoruz...”³⁷

“Belli namaz vakitlerinde camide yaptığımız eğitim ve ikramlar önemli benim için. Özellikle Cumartesi sabah namazına gitmemiz çok eğlenceli ve güzel oluyor çünkü dışarı çıkmaya alıştığımız normal zamanın dışında farklı bir vakit. Namaz kılıyoruz, namazdan sonra çorba içiyoruz ve arkadaşlarla oynuyoruz...”³⁸

³⁶ K3, Kişisel Görüşme, 15 Eylül 2022.

³⁷ K16, Kişisel Görüşme, 17 Eylül 2022.

³⁸ K9, Kişisel Görüşme, 22 Eylül 2022.

Cami buluşmalarıyla alakalı ortaya çıkan bu tabloyla beraber yine katılımcı gençlerden toplanan veriler bağlamında, gençlerin cami-gençlik merkezi işbirliğine dayalı hizmetlerde hangi faaliyetleri öncelikledikleri hususunu genel olarak iki ana başlık altında toplamak mümkündür. Bu kategorilerin sırasıyla sosyal aktiviteler (10) ve eğitim faaliyetleri (7) şeklinde olduğu görülmektedir. Sosyal aktivite kategorisinde katılımcı gençlerin çoğu (6) futbol, tenis, yüzme gibi sportif faaliyetleri diğer faaliyetlere nazaran önemsediklerini ve önceliklediklerini ifade ederek bu faaliyetlerin her alanda genişletilmesi ve artırılmasının gerekliliği üzerinde durmuşlardır. Bu durumu bir katılımcı genç şöyle izah etmiştir:

“Sosyal gelişime açık sportif faaliyetlerin olması benim için ön plandadır. Burada bize aslında futbol, tenis, boks gibi birçok imkân sunuluyor ama biraz yetersiz kalıyor buna yüzme, okçuluk gibi ilgimizi çeken diğer spor dalları da eklenirse ve daha fazla yapılırsa iyi olur...”³⁹

Sosyal aktivite kategorisiyle alakalı bazı katılımcı gençler ise (4), diğerlerinin öncelikledikleri sportif faaliyetlere karşı gezi, gençlik kampları, sinema gibi sosyal aktiviteleri daha çok önemsediklerini belirtmişlerdir. Bu durumu da bir katılımcı genç şu şekilde ifade etmiştir:

“...Gezileri ve kampları önemli ve güzel buluyorum. Mesela cami hocamız geçen Konya’ya gezi düzenlemişti ben de gitmişim çok güzel ve eğlenceli oldu. Yine gençlik kampları oluyor oralara katılmayı da çok istiyorum. Bence çok eğlenceli ve faydalı olur...”⁴⁰

Bu bölümde eğitim faaliyetleri kategorisinde görüş bildiren gençlerin tamamı (7) ise, Kur’an, namaz, siyer, ilmihal gibi verilen temel dinî bilgi eğitimlerini yürütülen faaliyetler içerisinde kendileri için daha önemli bulduklarını ve önceliklediklerini ifade etmişlerdir. Bu ifadelerden bazıları şu şekildedir:

“...Benim için Kur’an öğrenmek öncelikli tercihim. Buraya gelmeden önce sadece yaz kurslarında Kur’an öğreniyordum bu da yetersiz kalıyordu. Şimdi her zaman okuyorum. Yine peygamberimizin hayatı gibi dinî bilgiler de önemli. Çünkü burada aldığım bilgiler İmam-Hatip okuduğum için bana okulda da yarıyor...”⁴¹

“...Namaz önemli çünkü namaz dinin direğidir. Doğrusunu söylemek gerekirse eskiden bu kadar çok namaz kılamıyordum şimdi ise namazlarımı kılıyorum hatta camiye eskisinden daha çok giderek cemaatle kalmaya çalışıyorum...”⁴²

Konu hakkında anlamlı görüş bildiren katılımcı gençlerin düşünceleri birlikte değerlendirildiğinde; gençlerin, cami-gençlik merkezi işbirliğine dayalı faaliyetlerden beklenti ve önceliklerinin değişken olduğu ancak doğru planlanacak ve kendilerini geliştirecek her faaliyeti aslında önemsedikleri anlaşılmaktadır. Bu noktada hem merkezi hem de yerel yönetime çok önemli işler düştüğü bir gerçektir. Yapılması gereken doğru ve yerinde tespitlerle cami-gençlik merkezi faaliyetlerinin toplum içerisinde her kesimden gence ulaşacak ve önceliklerini karşılayacak şekilde planlanması ve yürütülmesidir. Örneğin yürütülen faaliyetler içerisinde, çalışma verilerinden de anlaşılacağı üzere gençlerin çokça rağbet ettiği cami buluşmalarının yine onlara hitap edecek tarzda geliştirilip daha yaygın ve etkin hale getirilmesinin gençleri kazanma noktasında kritik bir öneme sahip olduğu söylenebilir. Yine önemli olarak değerlendirilen ve göz ardı edilmemesi

³⁹ K8, Kişisel Görüşme, 10 Eylül 2022.

⁴⁰ K12, Kişisel Görüşme, 10 Eylül 2022.

⁴¹ K6, Kişisel Görüşme, 15 Eylül 2022.

⁴² K10, Kişisel Görüşme, 22 Eylül 2022.

gereken başka bir konu da gençlerin özellikle cami içinde yürütülen temel dinî bilgi eğitimlerine katılım sağlamalarının kendilerinde dinî/manevi tutum ve davranış değişikliklerine sebep olduğu gerçeğidir. Bu durum alanla alakalı yetkililer ve uzmanlar tarafından çok iyi irdelenmeli ve gençlerin kazanılması ve değerleriyle yetiştirilmeleri noktasında önemsenmelidir.

3.2.2. Kazanımlardan Elde Edilen Sonuçlar

Gençlerin cami-gençlik merkezi işbirliğine dayalı faaliyetlere bakışları ve bu faaliyetlerden beklentileri başlığı altında katılımcı gençlere yöneltilen bir diğer soru da; gençlerin cami-gençlik merkezi işbirliğine dayalı uygulamalara katıldıktan sonra sosyolojik, psikolojik ve manevi olarak bu faaliyetlerden nasıl etkilendikleri, hayatlarında ne tür değişimlerin olduğu ve bu faaliyetler vesilesiyle ne tür kazanımlar elde ettikleri olmuştur. Araştırmaya katılan gençlerden elde edilen veriler doğrultusunda, cami-gençlik merkezi işbirliği ile yürütülen faaliyetlerin daha çok hangi yönüyle ve ne şekilde gençleri etkilediği ve onlara kazanımlar sağladığı hususu değerlendirildiğinde; sırasıyla sosyolojik (8), manevi (5) ve psikolojik (4) faktörlerin ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda yürütülen faaliyetlerle alakalı olarak daha çok sosyalleşme sağladığını belirten bir genç bu görüşünü şu sözleriyle gerekçelendirmiştir:

"...Ben önceden çok fazla evden dışarı çıkmazdım, hayatım okul ve evde geçiyordu. Buraya katıldıktan sonra yaptığımız geziler ve diğer faaliyetlerle daha çok evden dışarı çıkmaya ve sosyalleşmeye başladım. Bu da kendimi daha mutlu hissetmeme ve kendimi gerçekleştirme sebep oldu..."⁴³

Başka bir katılımcı genç ise, cami ve gençlik merkezine gelmesinin kendinde oluşturduğu sosyalleşmeyi şu şekilde ifade etmiştir:

"...Buraya katılmam, arkadaşlarla daha çok bir araya gelmeme ve yeni arkadaş çevresi edinmeme vesile oldu. Burada hocalarımızla ve arkadaşlarımızla yaptığımız eğitim ve aktiviteler keyifli vakit geçirmemi ve sosyalleşmemi sağladı..."⁴⁴

Bu faaliyetlerin kendisini daha çok dinî/manevi yönden etkilediğini belirten katılımcılar içerisinde bir genç de bu görüşünü şu ifadeleriyle gerekçelendirmiştir *"...Bir yıl öncesinde yani gençlik merkezi faaliyetlerine katılmadan önce boş vakitlerimde canım sıkılınca telefonla oynardım artık canım sıkılınca camiye geliyorum. Telefonla oynayınca babam kızardı bana ama camiye gelince artık kızmıyor. Camiye gitmem beni manevi olarak geliştiren namaza yakınlaştıran bir durum oldu, bu şekilde daha mutlu oluyorum..."⁴⁵*

Faaliyetlere katılmakla daha çok dinî/manevi kazanım sağladığını beyan eden başka bir genç ise bu fikrini şu şekilde dile getirmiştir: *"...Önceki hayatımla kıyasladığımda burada bulunmam bana daha doğru bir din anlayışı, kul hakkı yememe gibi özellikler kazandırdı Bundan önce sakayla da olsa bazen yalan söyledim buradan aldığım eğitimle artık yalan söylemiyorum..."⁴⁶*

Yine buradaki faaliyetlere katılmakla dinî/manevi kazanımın kendinde daha fazla etkiye sahip olduğunu beyan eden başka bir katılımcı genç bu konudaki görüşünü şu sözleriyle açıklamıştır:

⁴³ K5, Kişisel Görüşme, 22 Eylül 2022.

⁴⁴ K9, Kişisel Görüşme, 17 Eylül 2022.

⁴⁵ K8, Kişisel Görüşme, 25 Eylül 2022.

⁴⁶ K12, Kişisel Görüşme, 17 Eylül 2022.

“...Cami benim için yalan dünyadan kaçış gerçek dünyaya bağlanma merkezi olmuştur. Ayrıca buradaki faaliyetlere katılmam dinî vecibelerin ayrıntılarını öğrenmemde ve dinimi doğru yaşamamda etkili olmuş ve beni manevi olarak geliştirmiştir...”⁴⁷

Bu soru kapsamında gençlerin kazanımlarıyla alakalı diğer bir etken olarak ortaya çıkan psikolojik faktörün kendinde daha fazla etkiye sahip olduğunu beyan eden katılımcı gençlerden birisi bu fikrini şu sözleriyle ifade etmiştir:

“...Buraya gelmemin bana birçok kazanım sağladığını söyleyebilirim. Bunlardan en önemlisi çevreme ve topluma karşı bireysel olarak baktığım pencerenin yanında kendi yaptığım ve insanların yaptığı hareketlere farklı bir bakış açısıyla bakmamı sağladı...”⁴⁸

Başka bir katılımcı genç ise cami ve gençlik merkezine gelmesinin kendinde oluşturduğu psikolojik etkiyi şu ifadeleriyle anlatmıştır:

“...Faaliyetlere katılmam kendimi psikolojik açıdan daha iyi hissetmemi, mutlu olmamı ve arkadaşlar arasındaki oyunlar sayesinde benim önder ve lider ruhlulu olmamı sağladı...”⁴⁹

Gençlerin cami- gençlik merkezi işbirliğine dayalı faaliyetlere katılımı neticesinde kendilerinde oluşan sosyolojik, manevi ve psikolojik değişim ve kazanımlarla alakalı bulgular bir bütün olarak değerlendirildiğinde; gençlerin cami- gençlik merkezi işbirliğine dayalı faaliyetlere katılımlarının, aslında sosyolojik, psikolojik ve manevi anlamda az ya da çok onların hayatlarına dokunduğu yine bu faaliyetler içerisinde bulunmalarının önceki yaşam ve görüşlerini kısmen de olsa değiştirdiği ve onlara farklı tecrübe ve kazanımlar sağladığı gerçeğini ortaya koymaktadır. Gençlerin cami ve gençlik merkezlerinde yürütülen faaliyetlere katılmalarının onlara sosyolojik açıdan, toplum içerisinde daha aktif bir rol ve bu rolle beraber toplumsal bir kimlik kazandıracağı aynı zamanda çevrelerini geliştirerek sosyal hayatta kendilerini gerçekleştirme fırsatı sunacağı, manevi açıdan, gençleri camiye yaklaştırarak buradaki görevliler tarafından sunulan eğitim etkinlikleri ile hem dünyevi hem de uhrevi hayat için manevi sorumluluk bilinci ve gelişimi kazandıracağı ayrıca sosyolojik ve manevi yönüyle bütün bu kazanımların yanında psikolojik açıdan ise, gençlere mutluluk ve özgüven aşılayarak onlarda toplum içerisinde daha duyarlı ve faydalı bireyler olma duygusunu geliştireceği söylenebilir.

Gençlerin konuyla ilgili verdiği dönütler, onların aslında hayatlarının ilk dönemlerinden itibaren bir şekilde cami ve görevlisiyle irtibat hâlinde olduklarını, cami merkezli yürütülen gençlik faaliyetlerine katılarak bu irtibatı daha da kuvvetlendirdiklerini göstermektedir. Bu sayede gençlerde oluşan cami kültürünün, onları daha hayatın içinde, ortak manevi duygu ve düşüncelere sahip mutlu bireyler hâline getirebileceği bir gerçektir. Bu bağlamda cami merkezli gençlik faaliyetlerinin yetişmekte olan genç kuşak için hayati bir öneme sahip olduğu iyi değerlendirilerek gençler için bu faaliyetlerin hem mekânsal açıdan hem de faaliyetlerin niteliği bakımından hazır hale getirilmesi ayrıca bu faaliyetleri yürütecek olan aktörlerin de hazır oluşları çok önemli gözükmektedir.

3.3. Gençlerin Cami-Gençlik Merkezi İşbirliğine Dayalı Çalışmalarla İlgili Gördükleri Sorunlar ve Konu Hakkındaki Önerileri

Araştırmamanın bu bölümünde katılımcı gençlerle yapılan görüşmelerde gençlerin Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde yürütülen cami- gençlik merkezi işbirliğine dayalı çalışmalarla

⁴⁷ K3, Kişisel Görüşme, 12 Eylül 2022.

⁴⁸ K17, Kişisel Görüşme, 22 Eylül 2022.

⁴⁹ K13, Kişisel Görüşme, 15 Eylül 2022.

ilgili gördükleri sorunlar ve önerileri üzerine etkili olan faktörlere dair düşüncelerini öğrenmek amacıyla katılımcı gençlere, “Diyanet cami-geçlik merkezi işbirliğine dayalı din hizmetlerinin eksik olduğunu düşündüğünüz yönleri var mı ve yürütülen çalışmalarla alakalı ihtiyaçlarınız konusunda yeterli desteği görüyor musunuz?” soruları iletilmiştir.

Katılımcı gençlerden kendilerine yöneltilen bu bölümdeki sorular kapsamında elde edilen veriler analiz edildiğinde; gençlerin cami-geçlik merkezi işbirliğine dayalı hizmetlerle alakalı herhangi bir eksiklik görüp görmemesi hususunu, yeterli (12) ve eksik (5) olmak üzere iki başlık altında toplamak mümkün gözükmektedir. Bu noktada katılımcı gençlerden kendilerine yöneltilen bu soru kapsamında cami-geçlik merkezi işbirliğine dayalı yürütülen faaliyetler hakkında tamamen olumsuz ve yetersiz görüş bildiren kimse olmamış bununla beraber faaliyetler hakkında bazı eksikliklerin olduğunu dile getirenler ise genel anlamda cami-geçlik merkezi faaliyetleriyle alakalı memnuniyetlerini belirtmişlerdir. Katılımcı gençlerin çoğunluğu tarafından ifade edilen cami-geçlik merkezi faaliyetlerinin yeterli olduğu herhangi bir eksikliğin bulunmadığı görüşünü bazı gençler şu sözlerle belirtmişlerdir;

*“Faaliyetleri güzel ve yeterli buluyorum, başımızdaki hocalarımız bize her istediğimizi yapıyor. Bir eksiklik hissetmiyoruz bence fazlasıyla her şey var, ben buraya geldiğimde çok mutlu oluyorum...”*⁵⁰

*“Burada spor, eğitim, gezi gibi bütün faaliyetler var hiçbir eksikliğimiz yok, çok güzel yani. Zaten hocalarımız hep başımızda bir şeye ihtiyacımız olduğunda onlara söylüyoruz onlarda hemen ilgileniyorlar, bize eğlenceli vakit geçirmemizi sağlıyorlar yani hiçbir eksiklik hissettirmiyorlar...”*⁵¹

*“Ben bir eksiklik görmüyorum. Buraya Kur’an öğrenmeye, namaz kılmaya ve dinimi öğrenmeye geliyorum bunların hepsi burada var birde futbolu seviyorum, sporla uğraşıyorum ilgilendiğim faaliyetlerin hepsini burada buluyorum...”*⁵²

Yürütülen cami-geçlik merkezi faaliyetlerinde bazı eksikliklerin olduğu görüşünü bildiren katılımcı gençler ise bu husustaki düşüncelerini, faaliyetlerin yürütülme şekliyle (3) ve içeriğiyle (2) alakalı eksiklikler olmak üzere iki farklı noktada ortaya koymuşlardır. Faaliyetlerin yürütülme şekliyle alakalı eksiklik belirten katılımcı gençlerden bazıları bu görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

*“...Ben buraya ilk katıldığımda faaliyetleri bu kadar beklemiyordum, gerçekten çok güzel faaliyetler var ama bence görevliler yaptıkları ve yapacakları şeylerin reklamını iyi yapamıyorlar birçok kişi haberi olmadığı için buraya katılamıyor...”*⁵³

*“...Cami hocamız bizim her isteğimizi yerine getirmeye çalışıyor ama bence buradaki faaliyetler daha çok desteklenmeli. Birde gençlik merkezleri ve buralardaki görevliler yetersiz, bunlar artırılarak daha çok gence ulaşılabilir...”*⁵⁴

Cami-geçlik merkezi işbirliğine dayalı faaliyetlerin içeriği ile alakalı eksiklik belirten iki genç ise bu husustaki görüşlerini şu ifadeleriyle belirtmişlerdir:

*“...Buraya Kur’an öğrenmeye geliyorum fakat yaz kursundaki gibi yoğun bir Kur’an eğitimi verilmiyor bunu bir eksiklik olarak söyleyebilirim, bence Kur’an eğitimi yaz kursundaki gibi sene içinde de yoğun bir şekilde verilebilir...”*⁵⁵

⁵⁰ K14, Kişisel Görüşme, 10 Eylül 2022.

⁵¹ K3, Kişisel Görüşme, 10 Eylül 2022.

⁵² K5, Kişisel Görüşme, 10 Eylül 2022.

⁵³ K7, Kişisel Görüşme, 22 Eylül 2022.

⁵⁴ K8, Kişisel Görüşme, 22 Eylül 2022.

⁵⁵ K10, Kişisel Görüşme, 17 Eylül 2022.

“...Din daha rahat bir şekilde, tam anlamıyla, gençlere hitap edecek yöntemlerle anlatılabilir. Birde sosyal kazanım oluşturmaya yardım edecek faaliyetlerin artırılması gerektiğini düşünüyorum...”⁵⁶

Cami-Gençlik merkezi işbirliğine dayalı faaliyetlerde eksiklik faktörü üzerine katılımcı gençlerin görüşleri birlikte değerlendirildiğinde; her ne kadar Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesindeki gençlik merkezlerinin kuruluşu ve bu kapsamda yürütülen faaliyetler yakın bir geçmişe sahip olup tam anlamıyla alanla alakalı sistemin oturduğundan bahsedilemese de özellikle sahada bizzat aktif rol alıp iyi niyeti, hoşgörüsü ve gayretiyle çalışıp gençlere ulaşan cami görevlileri sayesinde gençlerin önemli ölçüde memnuniyetlerinin kazanıldığı görülmektedir.

Yürütülen program ve faaliyetlerle alakalı eksiklik bildiren az sayıdaki (5) katılımcı genç konu hakkındaki gerekçelerini, yürütülmekte olan faaliyetlerin daha nitelikli ve zengin hale getirilmesi ayrıca doğru iletişim kanallarıyla bu etkinliklerin her kesime ulaştırılmasının gerekliliği ile dile getirmeye çalışmışlardır. Katılımcı gençlerden bir kısmı ise, bireysel beklenti ve ihtiyaçlarının karşılanma durumuna göre eksiklikleri dile getirmişlerdir. Bu noktada yapılması gereken ve kritik öneme sahip olan şey, yeni sayılabilecek bu alandaki eksikliklerin yapılacak saha araştırmaları neticesinde gerçekçi ve yerinde tespitlerle giderilmeye çalışılarak gençlerin bakışıyla faaliyetlerin daha nitelikli ve cazip hale getirilmesidir. Bu da ancak yetkililerin alanla alakalı duyarlılığı ve her türlü desteği seferber etmeleriyle mümkün olabilecektir. Ayrıca verimli ve başarılı bir faaliyet sürecinin, alanla alakalı üretilen plan ve programlarda muhatap kitle olarak gençleri ve sahada görev yapan personeli işin içine katmak suretiyle tecrübeye dayalı bir bakış açısının kazandırılması ve bütün aktörlerin katkıda bulunacağı bir çalışma ortamının oluşturulması ile gerçekleşeceği söylenebilir.

Araştırma kapsamında gençlere son olarak yöneltilen, cami-Gençlik merkezi işbirliğine dayalı yürütülen çalışmalarla alakalı sorun, öneri ve ihtiyaçları konusunda yeterli ilgi ve desteği alıp alamadıkları hususundaki soruya gençlerin tamamı olumlu görüş bildirmişler ancak katılımcı gençlerle yapılan görüşmelerde bu soru, ihtiyaçlarının konusunda ilgi ve desteği kimden görüyorsunuz şeklinde detaylandırıldığında ise, gençlerin neredeyse tamamının (15) bu desteği sadece buldukları ve irtibatlı oldukları cami görevlisinden gördükleri, başka yetkili kişi veya kurumu bilmedikleri şeklinde cevap vermeleri, gençlerin zihninde yürütülen faaliyetlerle alakalı cami görevlisi dışında diğer aktörlerin bulunmadığı ya da eksik olduğu düşüncesini ortaya çıkarmıştır. Bu konuda görüş bildiren bir katılımcı genç görüşünü şu şekilde ifade etmiştir:

“...Bir isteğimiz olduğunda cami hocamıza gidiyoruz o da ilgileniyor. Her ihtiyacımızı hemen karşılıyor. Biz başka kimseyi tanımıyoruz. Zaten gerek de kalmıyor...”⁵⁷

Başka bir genç de bu konuyla ilgili görüşünü şu şekilde belirtmiştir: “...İhtiyaçlarımız olduğunda cami görevlisi hocamuz bize fazlasıyla destek oluyor. Nereye gidelim desek götürüyor. Çiğ köfte istesek hemen alıyor. Başkasına gerek bırakmıyor sorunlarımızı çözüyor...”⁵⁸

Yine konuyla ilgili görüşünü başka bir katılımcı genç ise şu fikirleriyle gerekçelendirmiştir:

⁵⁶ K5, Kişisel Görüşme, 17 Eylül 2022.

⁵⁷ K15, Kişisel Görüşme, 25 Eylül 2022.

⁵⁸ K14, Kişisel Görüşme, 25 Eylül 2022.

“...Cami görevlisinden yeterli bilgi ve işbirliğini görüyorum. Kendisi bizimle yeteri kadar ilgileniyor, bizim görüşlerimizi, isteklerimizi dinliyor ve bize elinden geldiği kadar destek oluyor. Biz başka kurum, yetkili falan bilmiyoruz...”⁵⁹

Cami-geçlik merkezi faaliyetlerinde ihtiyaç ve sorunlarıyla alakalı yeterli desteği herkesten gördüğünü belirten iki genç ise bu görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“...Evet görebiliyoruz, müftülükten görüyoruz, cami cemaatinden görüyoruz sonra bu mahalledeki insanlardan görüyoruz. Mesela camide sabah namazında toplanıyoruz, cami cemaati geliyor çikolata alıyor hepimize dağıtıyorlar yine cami hocası da bu konuda bizim muhatap olduğumuz bir yer. Şimdiye kadar olmadı ama bir ihtiyacım olsa gençlik merkezi yetkililerine giderim veya cami hocasına giderim...”⁶⁰

“...Herkesten destek alabiliyoruz. Bir sıkıntımız veya isteğimiz olursa herkese söyleyebiliyoruz, gençlik merkezi başkanımız var isteğimizi önce ona söylüyoruz eğer o çözemezse en son cami görevlisine söylüyoruz onlarda ilgileniyorlar...”⁶¹

Gençlere bu kategoride yöneltilen soru kapsamındaki geri dönütler birlikte değerlendirildiğinde; katılımcı gençlerin çoğunluğu, cami-geçlik merkezi faaliyetleriyle alakalı yeterli ilgiyi ve desteği aldıklarını belirtmekle beraber sorun ve ihtiyaçları noktasında muhatap olarak sadece cami görevlisini tanımakta ve kendisiyle doğrudan iletişim kurarak yeterli desteği ondan aldıklarını belirtmektedirler. Bununla beraber katılımcı gençlere yöneltilen bu soruya iki gencin, ihtiyaç ve sorunlarıyla alakalı yeterli desteği herkesten gördüğünü ifade etmesi de anlamlı olup, yürütülen cami-geçlik merkezi faaliyetleriyle alakalı yetkililer tarafından takınılması gereken tavrı ve bunun için yapılması gerekenleri göstermesi bakımından önemli bulunmuştur. Konu hakkında katılımcı gençler tarafından gösterilen her iki yaklaşım da, yürütülen faaliyetlerde baş aktör olarak cami görevlilerini ön plana çıkarmakta ve faaliyetlerin merkezindeki camilerde bulunan görevlilerin gençlerin faaliyetlerle ilgili görüşleri üzerinde önemli ölçüde etkili oldukları gerçeğini ortaya koymaktadır. Bu noktada faaliyetlerin verimliliğini ve gelişimini artırmak için yetkililer tarafından öncelikli olarak uygulanabilecek en hızlı çözümlerden biri, alanda aktif ve etkin rol alan cami görevlilerinin yalnız bırakılmaması ve her bakımdan ciddi anlamda desteklenmeleri olacaktır. Bununla beraber cami-geçlik merkezi hizmetlerinden sorumlu diğer makam ve yetkililerin çok anlamlı olmasa da bazı gençlerin zihninde bulunduğu görülmüştür. Bunların da gerek yerinde tanıtımlarla gerekse de sahada aktif rol alarak gençlerin zihninde yerlerini bulmaları alanla alakalı çalışmaların şeffaflığı ve başarıya ulaşması bakımından önemli görülmektedir. Son olarak konu hakkında önemli görülen bir başka nokta da, yürütülen faaliyetlerle alakalı gençlerin sorun ve ihtiyaçları konusunda aldıkları desteğin, cami-geçlik merkezi ve cami görevlisi gibi mahalli faktörlere ve imkânlarla göre değişkenlik gösterebildiğini de göz ardı etmemek gerekir.

Sonuç

Bu çalışma, Türkiye’de yeni bir oluşum olan Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesindeki gençlik merkezleri üzerine ve buna bağlı cami-geçlik merkezi işbirliğine dayalı yürütülen faaliyetlerle alakalı yapılan bir alan araştırmasıdır. Çalışmanın mevcut literatürdeki boşluğu

⁵⁹ K8, Kişisel Görüşme, 25 Eylül 2022.

⁶⁰ K1, Kişisel Görüşme, 17 Eylül 2022.

⁶¹ K12, Kişisel Görüşme, 17 Eylül 2022.

doldurarak alana katkı sunması ve alanda yapılacak başkaca çalışmalara da ışık tutması beklenmektedir.

Yapılan çalışmada, muhatap kitle olarak belirlenen gençlerden elde edilen sıcak veriler alan hakkında doğal ve gerçekçi sonuçlara ulaşılmasını sağlamıştır. Bununla beraber, çalışma kapsamında gençlerle yapılan mülakat sonuçları tematik bir çerçevede sunulmuş ortaya çıkan her bir kategori kendi içerisinde analize tabi tutulmuştur. Bu kapsamda araştırma bulguları doğrultusunda analize tabi tutulan her bir kategori ise kendi içerisinde alana dair mevcut durumu, beklentileri ve alanla alakalı eksiklikleri ortaya koymuştur. Bu bakımdan çalışmanın analize tabi tutulan bulgular kısmının, aynı zamanda çalışmanın sonuçlarını da ortaya çıkardığını söylemek mümkündür. Bununla beraber, araştırmaya dair bulgular bir bütün olarak ele alınıp değerlendirildiğinde, anlamlı bulunan ve üzerine düşünülmesi gereken temel sonuçlar şu şekilde özetlenebilir:

Araştırma bulguları, gençlere arkadaş seçimi ve ortamı konusunda doğru rehberlik yapılmasının, gençlerin cami-gençlik merkezi faaliyetleriyle alakalı düşüncelerini ve faaliyetlere katılımlarını etkileyebileceği, bu bağlamda arkadaş seçimi konusunun gençlerin kontrol ve gelişimi açısından hassasiyetle takip edilmesi gereken önemli bir husus olduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır. Yine benzer nitelikte elde edilen başka bir sonuç ise, gençlerin cami ve gençlik merkezlerinde yapılan faaliyetleri görmeleri veya bu faaliyetleri bilen, tecrübe edenlerle birlikteliklerinin serbest zaman kullanımları noktasında etkili olabileceği ayrıca buraları tercih etme ve faaliyetlere katılma sebeplerini artırabileceği düşüncesidir.

Cami ve gençlik merkezlerinde gençler için güvenilir, samimi ve sıcak bir ortamın oluşturulmasının ayrıca gençlere hitap edecek çeşitli eğitimsel, sosyal ve kültürel faaliyetlerin planlanmasının gençlerin nazarında cami ve gençlik merkezlerini cazip hale getireceği aynı zamanda yürütülecek faaliyetlere katılım ve devamlılıklarını da artıracığı bir gerçektir. Bu doğrultuda camilerin ve gençlik merkezlerinin her yönüyle gençler için hazır hâle getirilip, onların buralarda yürütülecek faaliyetlere bilinçli bir şekilde ve kendi istekleriyle katılımlarını sağlamak araştırma sonuçları açısından önemli ve anlamlı bulunmaktadır.

Gençlerin cami-gençlik merkezi faaliyetlerinden haberdar olma ve bu faaliyetlere katılım sağlamlarında, basılı ve görsel yayınlar ile dijital ortam ve sosyal medyanın onlara hitap edecek şekilde güvenilir ve cazip yönleriyle kullanılarak doğru tanıtımların yapılmasının gençler üzerinde önemli bir etkiye sahip olacağı düşünülmektedir.

Öneriler

Çalışma neticesinde, gençlerden elde edilen veriler doğrultusunda araştırmaya dair birçok öneri, araştırmanın bulguları üzerine yapılan değerlendirmelerde yeri geldikçe ifade edilmeye çalışılmıştır. Araştırmaya dair bu öneriler özetle şu şekilde sıralanabilir:

Cami-gençlik merkezi işbirliğine dayalı yürütülen faaliyetlerin gençlerin zihniyle okunması, yapılacak eğitim ve sosyal aktivitelerin onların zihnine hitap edecek şekilde kültürlerine, değerlerine ve tercihlerine uygun olarak tasarlanıp programlanması, faaliyetlerin verimliliği ve başarıya ulaşması açısından çok kritik bir öneme sahiptir.

DİB gençlik merkezlerinin sayısının artırılarak her bölge hatta mahalle için faaliyetlerin daha yaygın hale getirilmesinin ve bu sayede de gençlere kendi tercih ve ihtiyaçlarına uygun alternatif hizmetlerin sunulmasının faaliyetlere katılım ve verimliliği olumlu yönde etkileyeceği öngörülmektedir.

Gençlere cami-gençlik merkezi faaliyetlerinin plan ve programlanmasıyla alakalı sürecin başından sonuna her aşamasında aktif rol verilerek sürece birinci derecede katkı ve katılımlarının sağlanması yürütülen hizmetlerin etkili ve verimli olması bakımından önemli görülmektedir.

Cami ve gençlik merkezlerinin hem fiziki açıdan hem de buralarda görev yapan personelin alanla ilgili mesleki donanım ve formasyonları bakımından gençlere hitap edecek ve onların ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde hazır oluşları, yürütülen faaliyetlerin verimliliği açısından yine önemli bir yere sahiptir.

Yürütülen faaliyetlerle alakalı yerelde aktif rol alan cami görevlilerinin mahalli şartlara ve imkânlarla terk edilmemesi, yapılacak çalışmalarda her yönüyle desteklenmeleri önemlidir.

Gençlik merkezleri ve buralarda yürütülecek faaliyetlerin tanıtımında, dijital ortam ve sosyal medyanın gençlere hitap edecek şekilde kullanımı ayrıca alanla alakalı cami panoları ve reklam afişleri gibi görsel ve basılı yayımların gençler için cazip ve etkili kullanımı, onların bu faaliyetlerden haberdar olmaları ve faaliyetlere katılım sağlamaları açısından çok önemli görülmektedir.

Görevlendirme ve gönüllülük esasına göre yürütülen gençlik faaliyetleri için ilgili alanlarda, görev tanımı yapılmış müstakil birimler ve unvanlar oluşturularak faaliyetlere kurumsal bir kimlik kazandırılması, hizmet kalitesi ve faaliyetlerin geleceği bakımından çok kritik bir öneme sahiptir.

Alanla alakalı yürütülecek hizmetlerde mali kaynak bakımından aksaklıkların yaşanmaması aynı zamanda kurumsal itibarın da korunması için gerekli mevzuat düzenlemelerinin yapılarak, ilgili mali bütçeden alana dair müstakil bir harcama kaleminin oluşturulması, faaliyetlerin devamlılığı, kalitesi ve özellikle de sahadaki görevlilerin itibarı açısından çok önemli bir husustur.

Kaynakça | References

- Arpacı, İbrahim. "Cami ve Gençlik Üzerine". *Diyanet Aylık Dergi* 286 (2014), 29-34.
- Creswell, John W. *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*. çev. Mesut Bütün Selçuk Beşir Demir. Ankara: Siyasal kitabevi, 3. Basım, 2014.
- DİBKGHK, Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun (Kanun No. 633). *Resmî Gazete* 12038 (22 Haziran 1965). Erişim 21 Ağustos 2022. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.633.pdf>
- Ekici, Kübra Kamer. "Gençliğe Değer Projesinin Din Eğitimi Kapsamında Değerlendirilmesi". *Bartın Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi* 17 (2022), 38-60. <https://dergipark.org.tr/en/pub/buiifd/issue/70927/1115618>
- GÇY, Gençlik Çalışmaları Yönergesi. Türkiye: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2018. Erişim 15 Ağustos 2022. <https://hukukmusavirligi.diyanet.gov.tr/Detay/150/>
- Gül, Ali. "Diyanet Gençlik Merkezlerinde Yürütülen Değerler Eğitimi Çalışmalarının Öğretmen, Öğrenci, Veli ve Diyanet İşleri Başkanlığı Personeli Görüşleri Çerçevesinde İncelenmesi". *Mevzu-Sosyal Bilimler Dergisi* 10 (2023), 543-583. <https://doi.org/10.56720/mevzu.1309295>
- Keyifli, Şükrü. "Camilerde Din Eğitimi, Din Eğitimi". ed. Mustafa Köylü vd. 2/326-348. Ankara: Gündüz Yayıncılık, 2012.
- Kılbaş, Şükran. *Ankara Yenimahalle ve Çankaya Gençlik Merkezlerine Üye Gençlerin Gençlik Merkezlerine İlişkin Görüşleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1989.
- Koç, Mustafa. "Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Öğrenci Yurtları ve Gençlik Merkezlerindeki Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri (2013-2021): Sınırlılıklar ve Bir Eğitim Programı Önerisi". *Türk Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi* 3 (2021), 135-201.
- Onay, Ahmet. "Cami Eksenli Din Hizmetleri". *Değerler Eğitimi Dergisi* 4/12 (2006), 149-175.
- Özkan, Mehmet. *Gençlik Merkezlerinde Yapılan Faaliyetlere Katılan Bireylerin Memnuniyet Düzeylerinin İncelenmesi*. Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- Soykök, Mustafa. "Diyanet İşleri Başkanlığı Gençlik Çalışmaları: Mevcut Durum, Beklentiler, İmkânlar, Riskler ve Zorluklar." *Uluslararası Mevlîd-i Nebî Sempozyumu Peygamberimiz ve Gençlik*. 543-561. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2019.
- Subaşı, Münevver - Okumuş, Kübra. "Bir Araştırma Yöntemi Olarak Durum Çalışması". *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 21/2 (2017), 419-426.
- Tokur, Behlül - Doğan, Hümeysra Ahsen. "Gençlerde Kimlik Algısı ve Dinî Hayat: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi". *Eskiye* 50 (2023), 705-722. <https://doi.org/10.37697/eskiye.1294031>

Yıldırım, Ali - Şimşek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları, 5. Basım, 2005.

Yılmaz, Hüseyin. "Hz. Peygamber Döneminden Günümüze Kadınlar ve Cami Eğitimi". *Değerler Eğitimi Dergisi* 5/14 (2007), 107-130.

<https://dergipark.org.tr/en/pub/ded/issue/29187/312519>

Yücel, İbrahim. *Gençlerin ve Gençlik Çalışanlarının Gözünden Gençlik Politikaları ve Hizmetlerinin Değerlendirilmesi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2022.